

CÂTEVA CONTRIBUȚII LA ISTORIOGRAFIA PREISTORIEI NORDULUI OLTENIEI

Tulugea Claudiu

Summary:

In this article we want to releve the contribution of the local historyens from Vâlcea county and Gorj area to national history. The searches are maked from the end of XIX-nt century until 2008 and releve that this area is a place with a lot of archeological sites wich tell as about the oldest civilisations to conquer the romans army.

Începuturile istoriografiei arheologice a nordului Olteniei au debutat în a doua jumătate a sec. al XIX-lea.

În 1869, Cezar Bolliac¹, în excursia din nordul jud. Gorj, vizitează urmele arheologice de la Arcani și Tismana-Gureni, Bumbești, încercând să atragă atenția asupra acestor vestigii antice.

În 1874, Al.Odobescu², pune în evidență prin răspunsurile primite de la învățători, o serie de puncte arheologice cum sunt cele de la Socu-Bărbătești, Pârâul Boia, Baia de Fier, Glodeni, Polovragi, Cătunele, Vârț-Rovinari, Alimpești. Oc. Mari, Râureni, Călimănești, etc.

În anii 1888-1889 se fac primele săpături în Poiana Bivolari și se descoperă numeroase obiecte, iar după 1891, Gr. Tocilescu și Pamfil Polonic³ fac cercetări de suprafață în jud. Gorj, identificând noi puncte arheologice la Schela, Brădiceni, Frâncești-Peștișani, Săcelu, etc, iar în jud Vâlcea încep primele cercetări pe valea Oltului.

În 1894 Al.Ștefulescu⁴ a descoperit numeroase puncte de interes arheologic cum sunt cele de la Telești, Căpreni, Glodeni, Tulburea, Măru-Logrești, Padeș-Călugăreni.

În 1897, arheologul Teohari Antonescu, descoperă peșterile de la Polovragi

1 Cezar Bolliac, Excursiune arheologică, în România, București, 1869.

2 Al.Odobescu, Chestionar arheologic, Mss,Bibl.Academiei Române,1874.

3 Pamfil Polonic, Carnet de notițe, nr. X, Mss, păstrat la M.N.A.

4 Al. Ștefulescu, Gorjul istoric și pitoresc, Tg.Jiu,1904; Idem, Istoria Târgu-Jiului, Tg.Jiu,1906.

și Baia de Fier⁵, cercetarea acestuia fiind continuată de Al.Ștefulescu, Iuliu Moisil și Rola Piekarski care descoperă peștera de la Runcu. S-au făcut apoi săpături la Baia de Fier și s-au cules „cioburi ornamentale și oale mari și mici”⁶.

Primele referiri la epoca hallstattului apar în anul 1926 când se consideră că această epocă acoperă tot teritoriul României. Dar se considera la acea vreme că Dacia nu era o țară reprezentativă pentru această perioadă, trecerea de la Bronz la Latene făcându-se direct⁷. V. Pârvan face precizarea că Buridava Romană se află undeva la sud de Rm. Vâlcea, iar cea Dacică nu poate fi decât prin apropiere.

În 1929, C.S.Nicolaescu Plopșor⁸ face cercetări la Runcu și descoperă arta rupestră din Oltenia. Tot C.S. Nicolaescu-Plopșor⁹ face cercetări arheologice în Peștera Muierilor de la Baia de Fier, unde descoperă un craniu "Homo Sapiens Fossilis", care se datează acum 30 mii ani, pe baza analizelor cu C 14, într-un nivel aurignacian, cât și unelte din paleoliticul superior. Tot el descoperă și interpretează desenele rupestre din peșterile de la Baia de Fier, Polovragi și Runcu¹⁰. Ele se împart în două grupe: pictură și gravură. Prima grupă s-a putut determina la Baia de Fier-Peștera Pârcălabului și Peștera Muierilor, Runcu și Polovragi¹¹. Manifestările de artă rupestră aparțin paleoliticului superior.

Începând cu anul 1936, D. Berciu¹², face cercetări de teren în nord-estul Olteniei și cercetează tumulii de la Telești, iar în 1938 face săpături în cetatea dacică de la Vârt-Rovinari, punând în evidență sistemul de fortificație. Descoperă aici ceramică, râșnițe și arme geto-dacice. Tot acum face o cercetare de teren la Grădiștea și Roiești, unde descoperă urme de chirpic și fragmente ceramice, considerând că aici se află două cetăți dacice.

Perioada de sfârșit a Bronzului și începutul Hallstattului a fost tratată unitar, considerându-se că nord-vestul Olteniei împreună cu Banatul românesc și sârbesc constituie o zonă comună pentru aceste epoci istorice¹³. Cronologic, începutul Hallstattului a fost datat de către cercetătorul D. Berciu în jur de 1150 a. Chr. Obiectele de bronz au o prezență masivă iar cele de fier au o prezență rară, acest lucru fiind explicat prin greutățile tehnologice de a obține fierul, dar și prin faptul că la acea dată metalurgia bronzului satisfacea cerințele¹⁴. În 1966, 5 C.Moisil, *Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorice*, vol III, București, 1910, p.119 .

6 Iuliu Moisil, *Repertoriul arheologic de localități istorice, preistorice și altele din județul Gorj*, Arhivele Olteniei V, Craiova, 1926, p.11 și 25.

7 V. Pârvan, *Getica*, București, 1926, p. 171-176, p.249

8 C.S. Nicolaescu-Plopșor, *Paleoliticul în România*, Năzuința Românească V.2, București, 1929, p.6.

9 C.S. Nicolaescu-Plopșor, *Descoperirile arheologice de la Peștera Muierilor*, SCIV II, București, 1954, p.216-222.

10 Idem, *Desenuri paleolitice în Oltenia*, Arhivele Olteniei V, Craiova, 1926, p. 49-50,

11 Idem, *Desenurile rupestre de la Polovragi*, Memorii ale Muzeului regional al Olteniei I, Craiova, 1929, pp.6-9.

12 D. Berciu, *Arheologia preistorică a Olteniei*, Arhivele Olteniei, 1939, p.313-324, 352-355.

13 D.Berciu, *Arhivele Olteniei*, Craiova, 1939, p. 102

14 *Istoria României I*, București, 1960, p. 147

același cercetător a elaborat sistemul cronologic, conform căruia trecerea de la Bronz la Hallstatt are loc între 1300-1200 a. Chr. El remarcă dispariția culturilor clasice ale Bronzului și formarea unor noi sinteze culturale care au luat locul celor vechi. Au fost analizate culturile din nordul Olteniei, confirmând împărțirea în cinci faze a culturii care se datorează „marii migrații egeene” de la începutul Hallstattului¹⁵. Necropola de la Cruceni a fost încadrată în cultura Gârla Mare, contemporană cu cultura Verbicioara (D.Berciu) și consideră că se poate vorbi de un complex cultural Vatina-Gârla Mare¹⁶.

În anul 1939, D. Berciu face prima prezentare monografică a culturii Coțofeni din Oltenia, publicând harta descoperirilor, conținutul, făcând și o cronologie relativă pe baza stratigrafiei. Originea acestei culturi este socotită de către cercetător a fi nordică și central europeană cu supraviețuiri band ceramice¹⁷.

Purtătorii complexului cultural Glina au lăsat în nordul Olteniei puternice urme arheologice. Este cazul așezării de la Runcuri-Govora Sat, descoperită încă din 1963. În 1976, aici s-a efectuat un sondaj prin care s-a descoperit un mormânt de incinerare în cistă. În toamna anului 1977 s-au efectuat noi cercetări pentru verificarea staratigrafiei. S-a tras concluzia că evoluția culturii Glina are trei etape. Din prima etapă se evidențiază ceramica fină și cea de uz comun. Ceramica fină are în compoziția pastei nisip fin, multe paiete de mică, ardere puternică, slip negru cenușiu pe ambele părți. Ceramica uzuală conține în amestec nisip, pietricele și paiete de mică. Etapa a doua corespunde perioadei de deplină maturitate a culturii Glina. Ceramica este grosieră și fină. Ceramica grosieră are în amestec nisip, pietricele cu bobul mare și paiete de mică. Arderea a fost puternică, pereții sunt subțiri, cu urme de slip. Ceramica fină are ca degresant nisip fin, rar pietricele și paiete de mică, slip, brun negricios lustruit puternic. A treia etapă a evoluției culturii Glina, pe care o identifică cercetătorul la Runcuri-Govora Sat, are o ceramică semifină cu pastă cu nisip și pietricele, cioburi pisare și paiete de mică¹⁸.

În anul 1961 a fost publicată monografia necropolei de incinerare de la Cârna, sit considerat ca aparținând culturii Gârla Mare¹⁹.

Cel care și-a legat numele de complexul tumular de la Ferigile-Costești este cercetătorul Alexandru Vulpe. Comuna este amplasată în mica depresiune subcarpatică, Costești-Bistrița, la poalele masivului Buila. Satul Ferigile, întemeiat recent (1920), se află pe muchia ce separă cele două pârâuri Costești de Bistrița. Pe coastele dealurilor din jurul satului au fost identificate urme de locuire din

15 D. Berciu, *Zorile istoriei în Carpați și la Dunăre*, București, 1966, p. 178

16 *Ibidem*. p.180

17 Petre I. Roman, *Cultura Coțofeni*, București, 1976, p. 10

18 Gh. I. Petre-Govora, *Asupra problemelor culturii Glina în nord-estul Olteniei*, în *Thraco-Dacica*, tomul VII, București, 1986, p. 155-165

19 Vl. Dumitrescu, *Necropola de incinerare din epoca bronzului de la Cârna*, București, 1961

epoca de tranziție de la Neolitic la epoca Bronzului. Grupul de tumuli din această perioadă de tranziție este suprapus de cimitirul tumular hallstattian. În preajma Primului Război Mondial, cu prilejul amenajării grajdurilor pentru fosta școală militară de lângă mănăstirea Bistrița, s-a descoperit o urnă funerară. Ulterior, o altă urnă funerară a fost descoperită în partea de nord a satului Ferigile. În anul 1942 în curtea unui învățător a fost descoperit un fragment mare de urnă funerară, tot în partea de nord a satului Ferigile. Profesorul universitar A. Sacerdoțeanu este cel care a semnalat existența unui sit arheologic de mari dimensiuni în 1955. În 1956 a fost executat un sondaj, prilej cu care au fost săpați patru tumuli. Săpăturile au continuat în toamna anilor 1957 și 1958, cercetându-se 29 tumuli în total. În 1960 au fost reluate cercetările, până în 1962 săpându-se 149 tumuli, epuizându-se întreaga necropolă. Între 1963-1964 au fost cercetați tumulii din nordul satului Ferigile, cercetându-se 28 de morminte. Multe morminte au fost distruse în urma muncilor agricole iar altele au fost răvășite de aceleași munci cotidiene. Structura tumulilor este aceeași în toată necropola. Mormintele sunt exclusiv de incinerare. Ceramica diferă de la un mormânt la altul dar compoziția pastei este aceeași. Au fost descoperite stăchini tronconice, străchini cu buza arcuită spre interior, străchini căzănel, cești pântecoase, cești tronconice cu toartă supraînălțată, căni, vase mari pântecoase, vase borcan, pahare globulare, etc. Alte descoperiri sunt reprezentate de arme (akinakes, cuțite de luptă, cuțișe, topoare, celturi de fier, vârfuri de lance, topor cu aripioare, vârfuri de săgeți), piese de harnașament, podoabe (fibule, piese de centură ajurate, mărgelile de sticlă, de bronz, de fier, brățări de bronz, cercei, etc). Se poate concluziona că săpăturile de la Costești-Vâlcea au definit un grup cultural Ferigile, înrudit cu cel de la Bârsești. Grupul se încadrează în faza târzie a culturii Basarabi, dar prezintă multe discrepante față de această fază târzie. Descoperirile prezintă multe analogii cu cele din stepele nord-pontice. Grupul este indiscutabil autohton, dar poate fi numit ca făcând parte din cercul agatârș, sau mai bine spus traco-agatârș²⁰.

Între anii 1960-1966, C.S.Nicolaescu –Plopșor și Dardu Nicolaescu –Plopșor²¹ fac săpături arheologice la Bugiulești, în punctul „Valea lui Grăunceanu”, cercetările fiind reluate în 1975. Aici a fost descoperit cel mai bogat și mai variat depozit de resturi fosile, având analogii cu descoperirile de la Seneze (Franța) datate la cca. 1.800.000-2.000.000 ani a.Chr. Descoperirea unor oase sparte sugerează intervenția conștientă și repetată a unor hominizi la confecționarea și utilizarea lor. În 1962 la Bugiulești, au fost identificate fragmente de diafize și de femur ca aparținând *Australanthropului*, denumit *Australanthropus Olteniensis*. (?) Prezența a numeroase puncte fosilifere ce sunt întâlnite pe valea Oltețului până spre masivul Buila au creat condiții optime de viață, atât pentru faună și floră cât și pentru hominizii acelor vremuri, în Pleistocen, când se configurează

20 Alexandru Vulpe, *Necropola hallstattiană de la Ferigile*, București, 1967

21 C.S. Nicolaescu-Plopșor, Dardu Nicolaescu-Plopșor, *The possible of the Proto-hominis in Romania's Willapanchen*, în *Dacia N.S. VII*, București, 1967, p. 9-25

prezența ultimelor suprafețe ale lacului Getic²².

Ion Nania²³ prezintă unelte de tipul zis „de prund”, asociate cu așchii de tip clactonian, ce aparțin culturii numite clactonian, din paleoliticul inferior, la Olanu și Drăgoiești, pe partea stângă a Oltului. Tot aici s-au descoperit unelte și resturi osteologice atribuite acestei culturi.

În anul 1957 un profesor de la Ocnița semna la cercetătorului D. Berciu bogăția materialului arheologic existent la salinile din Ocnele Mari. În 1958 are loc o perieghetză efectuată de un cercetător de la Institutul de Arheologie din București, iar din 1961 încep săpăturile arheologice de la Ocnița. Primele fragmente ceramice ce au parvenit cercetătorului D. Berciu și care au constituit unul din motivele începerii săpăturilor datează din perioada de tranziție de la neolitic la epoca bronzului²⁴. Printre cioburile ceramice aduse de elevii profesorului din Ocnița spre cercetare academicianului D. Berciu se găseau și fragmente ceramice identificate ca aparținând culturii Verbicioara²⁵. Dar majoritatea fragmentelor ceramice culese din arăturile de la punctul „Fundătura Cosotei” aparțineau civilizației geto-dacice, relevând existența unei așezări de mari dimensiuni cu o îndelungată continuitate istorică²⁶. Au fost scoase la lumină locuințe cu forme rectangulare și unele dintre ele cu podină amenajată pe un pat de pietre de râu, prinse cu un lut special pregătit. Așa era una dintre locuințele descoperite la „Valea Bradului”, de unde provine și un vas borcan mare decorat cu brăduț, datând din epoca lui Burebista, secolul I î. Chr. Alte locuințe erau de felul semibordeielor, puțin adâncite în pământ. Sondajele efectuate în 1961 pe înălțimea denumită ulterior Cetatea 1 sau „Colina Sacră”, nu au fost relevante. Abia în 1973 au reînceput săpăturile pe acropola cetății. Rezultatele au fost peste așteptări, fiind descoperite inscripțiile cu litere latine redând numele davei de odinioară, *Buridava*, și termenul *bur*, de care se poate indubitabil lega numele acelor daci *buridavensi* menționați de geograful Ptolemeu, al căror centru politic, militar, economic și religios era *Buridava*²⁷. Tot în 1973 au mai fost descoperite inscripții cu litere grecești și în limba greacă. În 1980 au fost descoperite și resturile inscripției în limba greacă ce atesta existența unui rege local, necunoscut în lista succesorilor lui Burebista. Este vorba despre regele local *Thiamarcus* ce purta titlul de *Basileus*²⁸. Inscripția întregită *Basileus Thiamarcus epoiei* (Regele Thiamarcus a făcut) a dus la formularea a două teorii: prima se referă la existența unei formațiuni statale, probabil una dintre cele 4 sau 5 în care s-a spart regatul

22 D. Nicolaescu-Plopșor, *Dovezi ale comportamentului uman*, în Revista Magazin, nr. 885, București, 1974, p.9

23 I. Nania, *O nouă descoperire din paleoliticul inferior în regiunea Argeș*, SCIV XV, 4. București, 1964, p. 517-521

24 D. Berciu, *Buridava Dacică*, București, 1981, p.8

25 *Ibidem*.

26 *Ibidem*.

27 *Ibidem*, p.144-145

28 *Ibidem*, p. 137-140

lui Burebista care se întindea în nord-estul Olteniei, în nord-vestul Munteniei și pe versantul de nord al Carpaților Meridionali; a doua teorie presupune că regele era proprietarul salinelor și atelierelor de olărit pe care le exploata prin arendare sau direct, ca și împărații romani²⁹.

Din 1973 cercetările au fost extinse pe 6, din cele 7, coline ale Cetății 1. Descoperirea unui turn foișor pe Terasa 6 în 1979 a relevat interesul pentru apărarea chiar a teraselor. Pe latura de nord s-a descoperit un val de apărare cu palisadă, dar abia după descoperirea și pe latura de sud a unui astfel de val, s-a concluzionat că aici a existat un centru militar. Șantul de palisadă a fost săpat în stâncă la o adâncime de un metru. În el se fixau bârnele și scândurile de lemn ale palisadei. În 1981 s-a descoperit al doilea șant paralel cu primul³⁰.

În 1972 s-a descoperit în așezarea de la picioarele înălțimilor, un fragment ceramic cu inscripția cu litere latine a antroponomului de certă origine traco-dacică –*reb-* ce se repetă pe alte 4 fragmente³¹.

Fiecare campanie de săpături de la Buridava Dacică a scos la lumină noi obiecte de lut, fibule, vase de sticlă, bronz, argint, oglinzi, amfore, etc. Cetatea era puternic fortificată, apărată de turnuri, palisade și terase de luptă. Alte descoperiri importante sunt reprezentate de celebra mască dacică. Probabil este o mască ritualică, reprezentând o divinitate (Ares-Marte) și atestă existența unui atelier de artă locală de mare valoare³².

Articolul cercetătorului D. Berciu publicat în revista științifică a Muzeului Județean Vâlcea tratează aspecte legate de cercetările desfășurate în 1966 în situl de la Valea Râii-Rm. Vâlcea. Concluzia este că fenomenul indo-europenizării se desfășoară și aici. Se observă mai multe niveluri de locuire, comunitățile umane de aici aparținând mai multor culturi arheologice. Cel mai vechi nivel de cultură aparține culturii Starcevo-Criș, suprapus de cultura Boian și Verbicioara (1966-1969). Cercetătorul face mai multe analogii cu așezări din Transilvania și Banat, dar și cu cele din Bulgaria³³. Într-unul din semibordeiele cercetate au fost descoperite între 1961-1964 un vas-chiup depozit, o seceră din corn cu zimți de silex și două râșnițe³⁴.

O încercare de reconstituire a planimetriei palatului de la Buridava Dacică aparține aceluiași cercetător, D. Berciu, care descrie și materialul arheologic descoperit până în 1972 în situl de aici, și pe care îl va publica mai pe larg în articolele ulterioare³⁵.

29 *Ibidem*, p. 9

30 *Ibidem*, p. 58-59

31 *Ibidem*, p. 141-142

32 *Ibidem*, p. 100-101

33 *Idem*, *Cercetări privind preistoria județului Vâlcea*, în *Buridava I, Râmnicu-Vâlcea*, 1972, p. 11-17

34 *Idem*, *Zorile istoriei în Carpați și la Dunăre*, București, 1966, p. 27

35 *Idem*, *Despre istoria străveche a județului Vâlcea în lumina cercetărilor locale din ultima perioadă*, în *Studii Vâlcene III*, Rm. Vâlcea, 1974, p. 11-17

Importanța drumului antic ce unea Sucidava cu Sarmizegetusa este analizată de Mihai Toartă, care afirmă, că unii istorici care spun că cetatea de scaun a lui Burebista ar fi la sud de Carpați, au dreptate. Autorul susține că drumul ar fi avut și o mare importanță strategică și militară³⁶.

Preotul Gheorghe Petre-Govora, în urma cercetărilor efectuate, scoate în evidență importanța descoperirilor ce atestă trecerea la epoca Bronzului. Sunt atestate așezări ce aparțin culturilor Coțofeni și Glina. Sunt amintite punctele unde s-au făcut decoperiri arheologice (Govora-Sat, Govora-Băi, Runcuri, Căzănești-Căramidărie, Căzănești-Platformă, Arsanca, Buleta, Ocnele-Mari, Cosota, etc). Ceramica este specifică celor două culturi. Autorul trage concluzia că aspectul cultural Glina III contribuie decisiv la formarea culturii Verbicioara³⁷.

Toporul de bronz de la Berbești a fost descoperit în 1973. Se încadrează în epoca Bronzului Mijlociu-cultura Verbicioara și are analogii cu cele descoperite la Pătulele (Mehedinți) și Podari (Dolj)³⁸.

Săpăturile arheologice de la Ocnița-Cosota au scos la iveală o fructieră pictată. Piesa aparține culturii geto-dacice și este lucrată la roată. Vasul a fost datat în timpul lui Augustus³⁹.

Într-o lucrare a cercetătorului german B. Hansel publicată în 1976, au apărut câteva concluzii, printre care: se propunea o singură fază pentru cultura Verbicioara. Fazele III-IV reprezentau o altă cultură, sub numele „grupul Govora”. Cercetătorul propunea ca atât „grupul Govora” cât și Gârla Mare să-și termine evoluția în jurul datei de 1100 a. Chr.⁴⁰.

Deși majoritatea descoperirilor de la Buridava Dacică au fost publicate în cartea cercetătorului D. Berciu, colaboratorii săi au publicat și ei despre diferite piese descoperite în diferite campanii. Astfel, Gh. Andreescu publica în revista Muzeului Județen Vâlcea un articol despre vârfurile de săgeți descoperite în campaniile din anii '70. Vârfurile erau confecționate din fier, bronz sau silex. Ele au fost datate ca aparținând Latene-ului Târziu, și arată forța militară a geto-dacilor⁴¹.

Cunoștințele geto-dacilor în materie de natură și plante medicinale au fost scoase în evidență încă din antichitate. O trecere în revistă a autorilor ce pomenesc de aceste cunoștințe o face Petre Bardașu, care trage concluzia că totuși nivelul

36 Mihai Toartă, *Sucidava-Sarmizegetusa, drum continuu, drum de milenii*, în Studii Vâlcene III, Rm. Vâlcea, 1974, p. 19-34

37 Gheorghe Petre-Govora, *Începuturile epocii bronzului în nord-estul Olteniei*, în Buridava II, Rm. Vâlcea, 1976, p. 8-22

38 Ana Violeta Ghelmez, *Toporul de bronz de la Berbești (Vâlcea)*, în Buridava II, Râmnicu-Vâlcea, 1976, p.35

39 D. Berciu, *O fructieră pictată descoperită la Buridava dacică*, în Buridava II, Rm. Vâlcea, 1976, p.37-38

40 B. Hansel, *Beitrage zum regionalen, teil I*, Berlin, 1976,p. 105

41 Gh. Andreescu, *Câteva vârfuri de săgeată descoperite la Ocnița, județul Vâlcea*, în Buridava II, Rm. Vâlcea, 1979, p. 11-14

în acest domeniu al geto-dacilor este cu mult sub cel atins în lumea romană sau grecească⁴².

Peștera Cioarei, situată pe raza satului Boroșteni, com. Pestișani, la nord-vest de Târgu Jiu, a fost cercetată arheologic și s-a descoperit o locuire musteriană din paleoliticul târziu, cu două niveluri de locuire despărțite de un strat steril. Nivelul I a fost datat la sfârșitul „Interglaciului Boroșteni” (sau cultura Boroșteni), iar nivelul II aparține interglaciului Riss-Wurm. Materialul arheologic descoperit se datează acum 42 mii de ani î.Hr. pe baza analizelor cu C 14, a probelor de polen⁴³.

Un scurt istoric al cercetărilor arheologice dedicate epocii Neolitice este făcut de către Eugen Comșa, care demonstrează importanța județului Gorj pentru istoria veche a României⁴⁴.

O descriere amănunțită a siturilor arheologice, a văilor și apelor unde s-au făcut descoperiri arheologice pentru Paleolitic, dar și a principalelor direcții a migrațiilor comunităților umane din cele mai vechi timpuri și până în epoca geto-dacilor cunoscute în 1981 este făcută de autodidactul Gheorghe Petre-Govora în articolul publicat, un an mai târziu în *Studii Vâlcene*⁴⁵.

Descoperirile culturii Coțofeni, destul de prezentă în Nordul Olteniei, în punctele Ocnele Mici, Cetățuia, Căzănești, Cosota, sunt inventariate și publicate de Gh. Petre-Govora într-un articol publicat în 1982. Autorul articolului trage concluzia că a avut loc o interferență a culturii Coțofeni cu Vucedol, interferență ce se extinde gradual de la Dunăre spre Nordul Olteniei⁴⁶.

Pe raza municipiului Rm. Vâlcea au fost descoperite mai multe fragmente ceramice care aparțin civilizației geto-dacice în punctele Căzănești, Cetățuia, Petrișor, Troianu și Dealul Viilor. Așezările umane de aici au fost datate ca aparținând secolelor III-I a. Chr. și au fost puse în legătură cu exploatarea sării de la Ocnele Mari⁴⁷.

Anul 1976 a însemnat descoperirea primului mormânt geto-dacic pe raza municipiului Rm. Vâlcea. Ceramica din acest mormânt are analogii cu cea de pe întregul teritoriu al Daciei. Autorul articolului ce publică acest mormânt consideră

42 Petre Bardașu, *Autori antici despre cunoștințele asupra naturii ale geto-dacilor*, în Buridava II, Rm-Vâlcea, 1979, p. 16-21

43 Marin Cîrciumaru, *Mediul Geografic al pleistocenului superior și culturile paleolitice descoperite în România*, Buc., 1980, p. 60 și următoarele.

44 Eugen Comșa, *Unele date cu privire la descoperirile din Epoca Neolitică de pe teritoriul județului Gorj*, în LITUA, Târgu-Jiu, 1982, p. 35-41

45 Gheorghe Petre-Govora, Vâlcea, *Vatră de viațuire multimilenară a patriei noastre*, în Studii Vâlcene V, Râmnicu-Vâlcea, 1982, p. 9-15

46 Gh. Petre-Govora, *Noi descoperiri aparținând culturii Coțofeni în Nord-Estul Olteniei*, în Buridava IV, Rm. Vâlcea, 1982, p. 9-26

47 Mariana Iosifaru, *Descoperiri arheologice geto-dacice pe raza municipiului Râmnicu-Vâlcea*, în Buridava IV, Rm. Vâlcea, 1982, p. 27-32

că legăturile comerciale dintre comunitățile geto-dacice erau foarte dezvoltate⁴⁸.

La împlinirea a 100 ani de la nașterea marelui arheolog Vasile Pârvan, academicianul D. Berciu îi dedică acestuia un articol în care îi recunoaște meritul de a fi intuit că Buridava Romană se află la sud de Rm. Vâlcea, iar cea Dacică nu poate fi decât în preajma primei menționate⁴⁹.

O scurtă incursiune a ceea ce au însemnat cercetările sistematice de la Buridava Dacică până în anul 1978, a inventarului arheologic, este făcută de către Mihai Buharu, care trage și concluzia că atât scrierea grecească, cât și cea latină au fost des folosite de comunitatea de aici⁵⁰.

Aspecte privind situl arheologic de pe teritoriul comunei Boișoara sunt semnalate prin fragmente ceramice ale culturilor Coțofeni și Glina. Acestea au fost descoperite la confluența pâraurilor Boișoara și Găujani. Alte descoperiri importante sunt reprezentate de topoare plate din cupru. Acestea au analogii cu cele descoperite la Crivăț, Glina, Prundu și Verbicioara⁵¹.

Un inventar monetar cu principalele descoperiri geto-dacice de pe teritoriul județului Vâlcea este publicat în 1982. Descoperirile cuprind atât tezaurе monetare, cât și descoperiri întâmplătoare și singulare⁵².

Necropola de la Govora-Sat, punctul Poieni, a fost cercetată de Emil Moscalu care identifică aici o așezare cu două niveluri de locuire. Primul nivel aparține grupului Ferigile, iar al doilea nivel primei jumătăți a secolului III a. Chr⁵³. În necropola de la Râureni au fost identificate tot două niveluri de locuire, primul aparține Hallstattului Timpuriu, al doilea Hallstattului Final⁵⁴.

Importanța cetăților dacice a fost evidențiată de arheologul Ioan Glodariu care enumeră principalele fortificații independente, ca cele de la Celei (Sucidava), Ocnița (Buridava Dacică) și Polovragi. Despre ultima afirmă că avea rolul de a străjui drumul de plai ce lega Sucidava de Sarmizegetusa⁵⁵. Cetatea de la Ocnița avea rolul de a străjui drumul ce ajungea până în depresiunea Sibiu⁵⁶.

În anul 1982 au fost descoperite pe Terasa I, în așezarea civilă de la Buridava Dacică, dar și în Cetatea I simboluri solare, creuzete, ceramică dacică de tip delian, obiecte de bronz, dar și monede (denar republican, monedă emisă 48 Petre Purcărescu, *Un mormânt geto-dacic descoperit în municipiul Râmnicu Vâlcea*, în Buridava IV, Rm. Vâlcea, 1982, p. 33-35

49 D. Berciu, *Cu prilejul centenarului nașterii lui Vasile Pârvan (1882-1982)*, în Buridava IV, Rm. Vâlcea, 1982, p. 37

50 Mihai Buharu, *Aspecte ale civilizației materiale și spirituale de la Buridava Dacică*, în Studii Vâlcene V, Râmnicu-Vâlcea, 1982, p. 20-24

51 Constantin Budoiaș, *Mărturii arheologice descoperite în comuna Boișoara*, în Studii Vâlcene V, Râmnicu-Vâlcea, 1982, p. 25-27

52 Aurel Dumitrașcu, *Repertoriul descoperirilor monetare geto-dace de pe teritoriul județului Vâlcea*, în Studii Vâlcene V, Râmnicu-Vâlcea, 1982, p. 29-35

53 E. Moscalu, *Ceramica traco-getică*, București, 1983, p. 61

54 *Ibidem*, p. 183-186

55 Ioan Glodariu, *Arhitectura Dacilor*, Cluj-Napoca, 1983, p. 78, 80-82

56 *Ibidem*, p. 127

de Caesar, Marcus Antonius, Augustus, etc)⁵⁷.

Continuarea cercetărilor de teren, în 1984, la Ocnița, au dus la scoaterea la lumină a 4 cuptoare de ars oale. Cele 4 cuptoare se găsesc la limita extrem nord-estică a așezării civile, în punctul numit de localnici „Fundătura Cosotei” la poalele pantelor care duc spre Cetatea I și Cetatea II. În imediata apropiere se află și necropola complexului, morminte izolate aflându-se și în apropierea cuptoarelor. Punctul unde se găsesc cuptoarele este expus la soare și ferit de intemperii. Izvoarele cu apă se află în imediata apropiere iar argila fină abundă în zonă. În unele gropi de pe acropolă și pe terase au fost găsite bucăți de argilă deja preparate pentru modelarea vaselor, unele având chiar degetele olarilor imprimate. Alte descoperiri importante ale campaniei din 1984 sunt două monede, ambele pe Cetatea I. Prima dintre monede aparține epocii de final a davei dacice, purtând puternice urme de arsură. A doua monedă a fost descoperită între dărâmturile de pe marginea acropolei, la punctul „palidadă” și datează de pe vremea lui Augustus, din anul 6 î. Chr. Materialul din care este confecționată moneda este bronzul, are 6,56 grame și 26 mm. în diametru. Ceramica descoperită este făcută din pastă fină amestecată cu pietricele, insuficient frământată și provine dintr-o fructieră mare. Alte fragmente ceramice provin din cănițe cu două torți, tip kxantharos, pictate. Mai sunt scoase la lumină fragmente ceramice dintr-o cană bitronconică și trei fragmente ceramice pictate într-o tehnică bine îngrijită, etc⁵⁸.

O trecere în revistă a principalelor puncte și localități de pe teritoriul județului Vâlcea unde s-au descoperit situri arheologice este făcută de către preotul Gheorghe Petre-Govora. Acesta amintește de siturile cercetate de dumnealui, ca cele de la Căzănești, Olănești, Valea Râii, Govora Sat, Bujoreni, Stupărei, Valea Silei-Orlești, Cetățuia-Râmnicu-Vâlcea, Obogeni-Stoilești, La Plutonier-Prundeni, Gruiul Lupului-Racovița, Cosota-Ocnele Mari. Descoperirile arheologice pornesc din cele mai vechi timpuri și până în epoca geto-dacilor. Ele constau în piatră, material ceramic, obiecte din os, bronz, fier, monede, etc⁵⁹.

În anul 1985 cercetările arheologice la Ocnița sunt continuate de către același colectiv ce a efectuat săpături și în anii anteriori. Acum sunt scoase la lumină mai multe unelte agricole din care menționăm un cuțit de plug format dintr-o bară masivă de fier cu secțiunea dreptunghiulară, lungă de 40 cm, având mânerul de 23 cm și cuțitul propriu-zis de 17 cm. A mai fost descoperit un opaiț din sec. II a. Chr. pe Terasa 2. Acesta are h-12,6 cm, diametrul gurii de 23 și acela al bazei de 10,50 cm. Pasta conține pietricele, nisip și paiete de mică⁶⁰.

57 D. Berciu, M. Iosifaru, S. Purice, Gh. Andreescu, *Descoperiri și însemnări de la Buridava Dacică. I*, în *Thraco-Dacica*, tomul IV, 1983, p. 109-113

58 D. Berciu, M. Iosifaru, S. Purice, Gh. Andreescu, *Descoperiri și însemnări de la Buridava Dacică. III*, în *Thraco-Dacica*, tomul VI, București, 1985, p. 168-176

59 Gheorghe Petre-Govora, *Contribuții la cunoașterea istoriei vechi a județului Vâlcea*, în *Studii Vâlcene VII, Râmnicu-Vâlcea*, 1985, p. 17-29

60 D. Berciu, M. Iosifaru, S. Purice, GH. Andreescu, *Descoperiri și însemnări de la Buridava Dacică. IV*, în *Thraco-Dacica*, tomul VII, București, 1986, p. 140-144

Cercetările de teren au scos la iveală faptul că după războaiele daco-romane mai multe cetăți dacice dispar. Astfel, cetatea de la Ocnița, ca și cea de la Polovragi își încetează existența⁶¹.

Conform cercetătorului Petre I. Roman, cultura Coțofeni s-a întrepătruns puternic cu cultura Glina în nordul Olteniei creând așa numita etapă „faza Govora – Runcuri” a culturii Glina. Faza „Govora-Runcuri” (a III a din evoluție) reflectă începutul expansiunii și transformării spre sud și sud-est a culturii Glina. Ea este sincronă etapelor târzii ale fazei Coțofeni III, vreme în care teritoriul acestei culturi s-a restrâns mult, atât la sud de Carpați cât și în interiorul arcului carpatic⁶².

Cercetările întreprinse încă din 1975 au scos la iveală cetăți geto-dacice fortificate cu șanț, val și palisadă în localitățile Țicleni, Vîrț-Telești, Broșteni și Căpreni. O altă așezare fortificată cunoscută sub numele de „Cetate” a fost identificată pe teritoriul comunei Stoina, sat Păișani, județul Gorj. Dealul pe care se află cetatea se găsește pe dreapta râului Amaradia, la 3 km de sat. Cercetările sistematice au început în 1986, având un caracter de salvare. Cetatea este una de pământ, fortificată natural pe trei laturi, cu un platou în centru. Pe platou se observă urmele fostelor fortificații orientate est-vest. Fortificațiile sunt făcute din șanț, bârne, și șanț cu palisadă. Materialul ceramic descoperit este lucrat cu mâna. O primă categorie ceramică aparține unui orizont mijlociu hallstadian. A doua categorie ceramică aparține celei de-a doua epoci a fierului (Latene geto-dacic), piesele fiind lucrate cu mâna. Pasta este fină și mai puțin fină. Ceramica grosieră lipsește în totalitate. Dintre piesele descoperite amintim un vas-bol, un castron și o strachină cu corp tronconic, un vas-borcan, vasul-urnă, căni, etc⁶³.

Agricultura a fost o ocupație foarte importantă în zona de nord a Olteniei. Acest subiect a fost tratat pe scurt de către Marin Cărciumaru, care identifica urme de boabe de *Triticum Monococcum* și *Hordeum păstrate* pe lipitura de lut ars din așezarea Starcevo-Cris de la Valea Răii⁶⁴.

Comunitățile geto-dacice de pe teritoriul județului Gorj au fost numeroase. Inventarul arheologic este impresionant, fiind descoperit atât în locuințe, cât și în cetățile de aici. Majoritatea locuințelor sunt de tip bordei sau semibordei. Fragmentele ceramice fac parte din vase-borcan, străchini, cești, cupe, podoabe, arme, piese de harnașament, etc. A fost identificat și drumul care unea Sucidava de Sarmizegetuza, dar și davele din Gorj cu cele din Vâlcea. Tezaurile monetare ne crează imaginea unei zone puternic angrenată în comerțul vremii. Există și

61 C. Preda, *Cu privire la data și cauzele dispariției unor dăvace geto-dacice sud-carpătice*, în *Thraco-dacica*, tomul VI, 1985, București, p. 86-92

62 Petre I. Roman, *Perioada timpurie a epocii bronzului „tracic”, în Oltenia*, în *Thraco-Dacica*, tomul VI, București, 1985, p. 117

63 Petre Gherghe, *Câteva date despre cetatea geto-dacică de la Stoina, județul Gorj*, în *Thraco-Dacica*, tomul VIII, București, 1987, p. 139-143

64 Marin Cărciumaru, *Contribuții la agricultura preistorică a Olteniei*, în *LITUA*, Târgu-Jiu, 1986, p. 5

monede descoperite în așezări izolate. Alte descoperiri importante constau în obiecte de uz comun, unelte, depozite pentru păstrarea proviziilor, etc⁶⁵.

În urma cercetărilor de la Telești, efectuate în primăvara anului 1977, au fost descoperite numeroase obiecte de podoabă. Dintre acestea, sunt menționate: cingătoare cu atârănătoare din bronz masiv, fibulă din bronz, mărgelile de sticlă, cingători din zale de fier, atârănătoare de bronz cu registru și două fragmente ceramice arse puternic⁶⁶.

Cercetările sistematice au fost reluate la Buridava Dacică în anul 1986. În acea campanie au fost descoperite mai multe locuințe. Unele au fost săpate în stâncă, confortabile, probabil pentru nobili, în timp ce altele erau colibe de suprafață. Unele locuințe sunt rectangulare, ușor rotunjite pe laturi. Ceramica descoperită în aceste locuințe este una lucrată la roată, dar este și ceramică lucrată cu mâna. Au fost descoperite câni bitronconice, un fragment de vas dolium, o piesă de bronz ce ar putea fi un „ridicător” de vase, multe creuzete, un vas-sac, un fragment de seceră, ac de cusut, două fibule din bronz, etc. În Groapa 1 de pe Terasa II a fost descoperit un tezaur monetar. Tezaurul conține 16 monede depuse într-un vas ce ulterior s-a spart. Monedele au trecut printr-un puternic incendiu⁶⁷.

În timpul campaniei de cercetări arheologice din 1987 noi fragmente ceramice aparținând culturii Basarabi au ieșit la lumină. Se pare că o așezare a culturii Basarabi a premers așezarea geto-dacilor de la Buridava. O altă locuință săpată în stâncă a fost cercetată, din materialul arheologic colectat evidențiindu-se: o amforetă romană, cană bitronconică, opaiț, cercel de bronz, oglindă din metal alb, un cuptor de pâine, cupe dacice de tip delian, creuzete, vas-urcior, vârf de săgeată, cuțit de fier, fusaiole, monede republicane romane, etc⁶⁸.

Completări privind situl arheologic de la Runcu, sat Gureni, comuna Peștișani-Gorj, face Vasile Smeu care evidențiază apartenența descoperirilor de aici la cultura Coțofeni⁶⁹.

Prezentarea procesului de trecere de la epoca Bronzului la epoca Fierului este făcută de Adrian Băltățeanu, care stabilește analogii între grupul Vârtop și Susani din Banat și nicidecum analogii între Vârtop și Ișalnița⁷⁰.

Cercetările pentru epoca geto-dacică au fost continuate prin publicare

65 Petre Gherghe, *Repertorierea informațiilor și descoperirilor arheologice, pentru epoca geto-dacică, din județul Gorj*, în LITUA, Târgu-Jiu, 1986, p. 89-113

66 Gh. Calotiu, *Obiecte de podoabă de la Telești*, în LITUA, Târgu-Jiu, 1986, p. 125-131

67 D. Berciu, B. Mitre, S. Purice, M. Iosifaru, Gh. Andreescu, *Descoperiri și însemnări de la Buridava Dacică, V*, în Thraco-Dacica, tomul VIII, București, 1987, p. 154-158

68 D. Berciu, M. Iosifaru, S. Purice, Petre Gheorghe, *Descoperiri și însemnări de la Buridava Dacică, VI*, în Thraco-Dacica, tomul IX, București, 1988, p. 171-178

69 Vasile Smeu, *Cadrul natural și așezarea neolitică de la Runcu-Valea Mare*, în LITUA IV, Tg. Jiu, 1988, p. 5-9

70 Adrian Băltățeanu, *Contribuții privind începutul primei vârste a fierului în județul Gorj*, în LITUA IV, Tg. Jiu, 1988, p. 10-21

descoperirilor de la Socu-Bărbătești, unde a fost descoperită o locuință și un atelier de făurărie. Așezarea a fost datată în secolele I a. Chr.-I p. Chr. Analogii ale descoperirilor de aici sunt cu cele de la Ocnița⁷¹.

O trecere în revistă a principalelor descoperiri arheologice de pe teritoriul județului Gorj este făcută în 1987. Astfel sunt evidențiate principalele urme materiale din Paleolitic și Neolitic, probleme ale începutului epocii metalelor în aria din nordul Olteniei, formarea și dezvoltarea civilizației geto-dacice prin atestarea unor descoperiri de cetăți și așezări geto-dacice, necropole și tezaure monetare ale acestora, dar și elemente de cultură spirituală geto-dacică. Analogiile sunt importante deoarece arată continuitatea comunităților umane și unitatea acestora pe un spațiu mult mai vast decât nordul Olteniei⁷².

Încă din anii 1968 și 1970 au fost semnalate așezările de la Orlești, punctul „Sîlea” și la Ocnele Mari, punctul „Zdup”. Între anii 1973-1978 s-au făcut câteva săpături de salvare, prilej cu care au fost identificate două urme de locuire: una a purtătorilor civilizației Coțofeni (s-a găsit ceramică fazele III-IV), cea de-a doua a purtătorilor culturii din epoca bronzului (Gornea-Vodneac). Ceramica descoperită este fină și de uz comun. Dintre obiectele ceramice descoperite amintim: strachină cu margine deschisă, strachină-castron, oală cu corp pântecos, vas-borcan, vas-bol, etc⁷³.

Cu prilejul săpăturilor din așezarea din faza III a culturii Glina, de la Govora Sat Runcuri, printre diverse oase de animale s-au găsit și colți de mistreț⁷⁴.

Cercetările din 1988 de la Buridava Dacică s-au concentrat pe Terasa III a Cetății 1. S-a dorit urmărirea evoluției stratigrafiei și a gradului de locuire în sectorul vestic. Locuințele descoperite acum sunt de trei categorii: mai confortabile (săpate în stâncă), de suprafață cu plan rectangular, și locuințe-colibe. Ca piesă nouă descoperită acum este o aplică de fier având aplicată o foiță de aur. Ea a fost datată la începutul sec. I p. Chr. Drumul antic a relevat că acesta străbătea printre Terasa III-IV, ajungând până la Terasa II-I și Cetatea 1. S-a vorbit foarte puțin despre obiectele de uz casnic cunoscute sub numele de rășnițe. Acestea au fost descoperite din abundență, fiind de mai multe tipuri: unele sunt fixe, altele mobile. Cele mobile în general sunt de tip elenistico-roman, cunoscute ca aparținând categoriei „mola manuară”. Au mai fost descoperite numeroase vase ceramice (peste 40) întregibile ca: cești-cățui, cana bitronconică, vase-metal, etc⁷⁵.

71 Gh. Calotiu, *Un atelier de făurar și unelte geto-dacice descoperite în Gorj*, în LITUA IV, Tg. Jiu, 1988, p. 23-28

72 Gh. Calotiu, I. Mocioi, V. Marinoiu, *Mărturii arheologice în Gorj*, Târgu-Jiu, 1987

73 Gh. Petre-Govora, *Descoperiri din Oltenia privind epoca timpurie a bronzului*, în Thraco-Dacica, tomul IX, București, 1988, p. 137-146

74 Eugen Comșa, *Vânătoarea în cursul epocii bronzului pe teritoriul României*, în Thraco-Dacica, tomul XI, București, 1990, p. 49

75 D. Berciu, M. Iosifaru, S. Purice, P. Gheorghe, *Descoperiri și însemnări de la Buridava Dacică. VII*, în Thraco-Dacica, tomul X, București, 1989, p. 207-213

Vara anului 1989 a însemnat o nouă campanie de săpături arheologice la Buridava Dacică. Acuma fost trasă concluzia că întreaga acropolă a fost înconjurată de o puternică palisadă. Au fost trasate mai multe secțiuni, descoperindu-se pe alocuri și vestigii ale comunităților Verbicioara și Basarabi. Mult material preistoric era amestecat cu cel dacic. Printre obiectele ceramice descoperite sunt menționate cele de tip delian, simboluri solare, fusaiole, o secure, vase din grupa *terra sigillata*, etc⁷⁶.

Campania de săpături arheologice din 1991 s-a axat pe Terasa V unde au fost găsite slabe urme de locuire. Au fost scoase la lumină bucăți de chirpic puternic arse, dar nu a fost identificat de la ce provin aceste bucăți. Au mai fost găsite gropi săpate în tuf dacitic, gropi probabil folosite pentru păstrarea proviziilor și mărfurilor. Inventarul ceramic este format din opaițe, părți de amfore, străchini, câni, etc⁷⁷.

Pentru anul 1992 s-a decis continuarea săpăturilor pe Terasa V unde au fost identificate 126 gropi conținând bucăți de chirpic puternic arse și care ar fi putut proveni de la construcțiile de lemn de pe Colina Sacră. Au fost trasate 8 secțiuni în care au fost identificate 32 gropi ce au fost golite de inventarul ceramic. Se confirmă teza că geto-dacii au curățit solul viu până la stâncă. Mult material ceramic a fost datat ca aparținând culturilor Coțofeni, Glina și Verbicioara. Într-una din gropi a fost găsit material ceramic primitiv, hallstattian, 25 vase reîntregibile, toate lucrate cu mâna. Au fost identificate 12 vase-borcan, opaițe, unele cu toartă, etc. S-a tras concluzia că această groapă ar fi mai degrabă una de mormânt având în vedere că au mai fost găsite un scut și a unei fibule încrustate cu pietre prețioase, mărgelile scumpe, etc⁷⁸.

C. Schuster afirmă cu tărie într-un articol din 1992 că așezarea de la Govora Sat-Runcuri aparține unor comunități umane date ca aparținând culturii Glina, faza a treia. Acest aspect cultural este contemporan cu culturile Kostolac, Vucedol și Coțofeni⁷⁹.

Problemele ridicate de epoca Hallstattului Târziu sunt tratate de cercetătorul Gh. Calotiu care enumeră punctele în care a fost descoperit material ceramic din Nordul Olteniei. Autorul concluzionează că cele mai importante aspecte culturale sunt grupul Ferigile și cultura Basarabi, Hallstattul Târziu dovedind o locuire intensă prin multitudinea așezărilor și necropolelor descoperite⁸⁰.

76 D. Berciu, M. Iosifaru, S. Purice, *Descoperiri și însemnări de la Buridava Dacică. VIII*, în *Thraco-Dacica*, tomul XI, București, 1990, p. 135-138

77 D. Berciu, M. Iosifaru, M. Diaconescu, *Descoperiri și însemnări de la Buridava Dacică. X*, în *Thraco-Dacica*, tomul XIII, București, 1992, p. 113-117

78 D. Berciu, M. Iosifaru, M. Diaconescu, *Descoperiri și însemnări de la Buridava Dacică*, în *Thraco-Dacica*, tomul XIV, București, 1993, p. 149-156

79 Cristian Schuster, *Câteva precizări privind faza a treia a culturii Glina în lumina celor mai noi cercetări*, în *LITUA V*, Tg. Jiu, 1992, 7-11

80 Gh. Calotiu, *Cercetările arheologice privind Hallstattul Târziu în Nordul Olteniei*, în *LITUA V*, Tg. Jiu, 1992, p. 11-18

În timpul efectuării unor lucrări agricole, în satul Vierșani din comuna Jupânești a fost identificat un sit arheologic ce aparține culturii Verbicioara. Fragmentele ceramice descoperite aparțin mai multor categorii de vase: vase de dimensiuni mari și mijlocii, cu pereți relativ groși, lucrate dintr-o pastă de lut în amestec cu mult nisip și pietriș sfărâmat; vase de dimensiuni mijlocii și mici, cu mai mult lut curat în compoziție; marea majoritate a vaselor mici sunt lucrate din pastă fină, uneori cu paiete de mică. Descoperirile arheologice de tip Verbicioara IV-V demonstrează existența unor comunități tracice care au locuit pe teritoriul județului Gorj⁸¹.

Conform cercetătoarei Rodica Tanțău, în nordul Olteniei se cultiva meiul, mai exact la Socu-Bărbăești (Gorj) și Ocnița (Vâlcea)⁸².

Într-o lucrare apărută în 1995, reputatul autodidact Gheorghe Petre-Govora face o trecere în revistă a principalelor descoperiri și cercetări arheologice efectuate de dumnealui în nord-estul Olteniei, din Paleolitic și până în epoca Fierului. Lucrarea surprinde aceste cercetări sub toate aspectele lor, indicând locul descoperirilor, data, localitatea și inventarul. Cercetarea continuă prin descrierea în amănunțime a inventarului, localizarea în timp a descoperirilor, analogiile existente și concluziile trase. Așa cum afirmă autorul, lucrarea se vrea a fi o culegere de informații și analize privind epoca veche. Sunt prezentate cele mai vechi vestigii ale antropogenezei din Prepaleolitic, punctele fosilifere, iar materialul arheologic bogat permite o profundă analiză a sedentarizării comunităților umane în Neolitic. Este aprofundată perioada de tranziție de la Neolitic la Bronz, iar pentru epoca Fierului un număr impresionant de descoperiri dovedesc constituirea comunităților geto-dacice în acest areal. Este astfel dovedită existența unei continuități de locuire datorată condițiilor propice oferite de acest spațiu⁸³.

Cercetările complexe desfășurate de-a lungul unei lungi perioade au relevat că locuirea paleolitică din peștera Cioarei (sat Boroșteni, comuna Peștișani, județul Gorj) este cea mai veche așezare paleolitică din România, având cea mai bogată colecție de utilaj litic. S-au recuperat mari cantități de ocră cu cel puțin cinci categorii importante de culoare. Recipientele pentru ocră din peștera Cioarei au fost prelucrate în cea mai mare parte din partea superioară a stalagmitelor care era retezată și raclarea straturilor succesive interne. Din cele opt recipiente descoperite cinci sunt confecționate prin tehnica descrisă mai sus. Restul au fost confecționate din cruste stalagmitice. Unul din aceste recipiente s-ar putea să fi avut mâner. Ocrul era folosit atât la tatuarea corpului, cât și la desene pe pereți. Alte descoperiri sunt două pandantive din gresie mărmănoasă, mărgelile din stalactite,

81 Idem, *Contribuții la cunoașterea culturii Verbicioara din județul Gorj*, în LITUA VI, Târgu-Jiu, 1994, p. 7-20

82 Rodica Tanțău, *Agricultura traco-geto-dacilor în antichitate*, în LITUA VI, Târgu-Jiu, 1994, p. 49

83 Gh. Petre-Govora, *O preistorie a nord-estului Olteniei, Râmnicu-Vâlcea*, 1985

canin de *Ursus Spaeleus* perforat și o mărgea din os perforată. Se consideră că omul de Neandertal practica ceremonii magico-religioase⁸⁴.

Rezumatul tezei de doctorat a cercetătorului Gh. Calotoiu trage concluzia că în secolele XII-XI a. Chr. fenomenul de hallstattizare era încheiat iar traccii erau definitiv formați. Descoperirea grupului Ferigile datat în secolele VII-VI a. Chr. face să apară posibilitatea să nu fi existat cultura Basarabi în nordul Olteniei. În harta publicată de cercetătorul Al. Vulpe, în aria Ferigile nu sunt menționate și punctele Basarabi. Noua datare a grupului Ferigile în secolul VI a. Chr. situează necropola într-o fază contemporană cu ultimele aspecte Basarabi⁸⁵.

În anul 1991, doi localnici din satul Gruî, comuna Mușetești, județul Gorj, au descoperit în albia pârâului Valea Gruîului o spadă de bronz. Piesa este aproape întreagă, lipsindu-i doar rama limbii mânerului. Spada aparține categoriei cu limbă la mâner, și se încadrează în tipul Reutlingen. Conform informațiilor privind condițiile descoperirii, ar putea fi o descoperire izolată, probabil depusă în apă în mod intenționat⁸⁶.

Dovezile despre prelucrarea bronzului în nordul Olteniei sunt destul de puține. S-au descoperit trei tipare de turnat culturi la Logrești-Moșteni, un depozit de culturi și seceri la Drăguțești, (trei topoare de bronz de tip celt aparțin tipologic variantei răsăritene transilvan), patru culturi la Socu-Bărbătești, toate în județul Gorj. De pe teritoriul județului Vâlcea cunoaștem descoperirea de la Sacoți-Slătioara. Este vorba despre cinci culturi, cinci seceri, un fragment de cuțit, o lamă de ferăstrău, o sulă îndoită, două vârfuri de lance, un tub de tablă decorat, o fibulă în formă de vioară de tip Peschiera, un fragment de colier, un saltaleon, două fragmente dintr-o brățară cingătoare decorată, cu marginile îndoite cu o sârmă de bronz cu secțiunea rotundă, și 31 brățări. Aceste depozite de bronzuri demonstrează o activitate metalurgică deosebită a traco-geto-dacilor în nordul Olteniei⁸⁷.

Metalurgia fierului cunoaște o puternică dezvoltare pentru epoca de început a primei vârste a fierului. Dintre descoperirile majore ce sunt menționate de cercetătorul Gh. Calotoiu în articolele sale amintim arme și unelte, vârfurile de lance, cuțitașele de fier, săbiile cu un singur tăiș, cu lama un pic curbată, zăbale și piese de harnașament, etc. Toate aceste piese din fier au fost scoase la lumină din necropolele de la Ferigile (Vâlcea) și Telești-Drăgoiești (Gorj). Descoperiri

84 Marin Cărciumaru, Roxana Dobrescu, Mircea Anghelinu, Gheorghe Olteanu, Ovidiu Cârștina, Pavel Romică, Radu Cărciumaru, Rodica Dincă, Marian Cosac, Dan Mărgărit, *Mărturii de artă paleolitică în peștera Cioarei de la Boroșteni, comuna Peștișani, județul Gorj*, în LITUA VII, Târgu-Jiu, 1997, p. 19-25

85 Gh. Calotoiu, *Prima epocă a fierului în nordul Olteniei*, în LITUA VII, Târgu-Jiu, 1997, p. 29-36

86 Vasile Marinoiu, Gheorghe Calotoiu, Olimpia Bratu, *Spada de bronz de la Gruî, județul Gorj*, în LITUA VII, Târgu-Jiu, 1997, p. 50-52

87 Gh. Calotoiu, *Metalurgia și circulația obiectelor de bronz și fier din nordul Olteniei în prima vârstă a fierului*, în LITUA VIII, Cluj-Napoca, 2000, p. 5-9

întâmplătoare și singulare avem la Alimpești, Gogoșu și Rudeni (Gorj). Autorul concluzionează că extracția de minereu de cupru și fier și turnarea în mod direct în forme simple sau complexe prin procedeul cerii sau al formeii pierdute este o ocupație larg răspândită, care cere îndemânare și pricepere⁸⁸.

Pe valea Gilortului, în satul Socu (Bărbătești-Gorj), a fost descoperită întâmplător de către un elev, o fibulă „digitată”, pe care ulterior a dat-o profesorului de istorie. Fibula a fost recent achiziționată de către Muzeul Județean Gorj și publicată. Piesa este din bronz, partea superioară este semidiscoidală cu cinci butoni, placa piciorului este romboidal alungită, iar de pe reversul fibulei, unde era închizătoarea se mai păstrează doar portagrafa (parțial). Analogii cu această piesă se găsesc pe întreg teritoriul României. Cronologic, piesa datează de la începutul secolului VII și sunt folosite până în al treilea sfert al aceluiași secol. Astfel de piese au fost executate în ateliere meșteșugărești din spațiul carpatobalcanic, pe teritoriul județului Gorj fiind o descoperire singulară⁸⁹.

Într-o lucrare apărută în 2002 se reia teza mai veche potrivit căreia grupul Ferigile rămâne caracteristic etapei târzii a primei epoci a fierului în zona din nordul Olteniei. Descoperiri importante a furnizat necropola tumulară de la Tigveni. Alte descoperiri cu caracter funerar sunt cele de la Teiuș, Mănăstirea Govora și Ocnița. Descoperirile arată că zona subcarpatică a Olteniei a fost intens locuită în Hallstattul Târziu de comunități ce aparțin aceluiași orizont cultural, Ferigile. Existența necropolei de la Telești-Drăgoiești arată că ritul funerar de incinerare și ritualul rămân aceleași, dar inventarul funerar evoluat, ca strachina lucrată la roată, dovedesc faptul că purtătorii acestei civilizații au depășit epoca hallstattiană, situându-se în pragul unui nou timp istoric, Latene. Spre deosebire de inventarul grupului Ferigile, inventarul grupului Telești-Drăgoiești a fost destinat unei comunități. Mormintele cu arme au aparținut unor luptători, dar au existat și morminte de femei și copii⁹⁰.

Ultimii ani au fost foarte prolifici în ceea ce înseamnă cercetarea unor necropole, mai ales în nord-vestul Olteniei subcarpatice. Cercetările sistematice desfășurate în situl arheologic de la Vârtoapele-Vârtopu-Ciuperceni au scos la lumină inventarul arheologic din tumulii 10-14. Situl se încadrează cronologic în perioada Bronzului Timpuriu-în etapa Glina final-Verbița-Ostrovul Corbului (Glina IV). Tumulii au dimensiuni mici și medii. Incinerările au avut loc pe ruguri funerare, în afara tumulilor, deoarece la fața locului nu s-au găsit cruste specifice arderii pe loc în necropolă. Ca postament s-au folosit bolovani de râu. Vasele ceramice au analogii cu cele descoperite la Runcuri-Govora Sat, Cetățuia-Râmnicu Vâlcea, dar și cu cele de la Văcărești și Varlaam. Tipul de vase este cel

88 *Ibidem*, p. 10-11

89 Vasile Marinoiu, Dumitru Hortopan, *O fibulă „digitată” descoperită la Socu (comuna Bărbătești, județul Gorj)*, în LITUA VIII, Cluj-Napoca, 2000, p. 51-53

90 Gh. Calotoiu, *Prima epocă a fierului în nordul Olteniei*, Târgu-Jiu, 2002

cu buza evazată și pântecul bombat, ușor răsfrântă spre exterior⁹¹.

Încă din anul 2000 cercetările arheologice desfășurate la Ceplea, comuna Popșoru (Gorj), au evidențiat existența unui sit arheologic datat ca aparținând unei așezări specifice culturii Verbicioara. În secțiunea trasată a fost descoperită o locuință cu o vatră în interiorul acesteia. Cercetările au continuat și în anul 2004. Ceramica descoperită pe vatră și în interiorul acesteia este întreagă, dar și fragmentară. Alt material arheologic este compus din piatră și os. Ceramica este de diferite forme și dimensiuni. Vasele sunt tronconice, bitronconice, castroane și seamănă cu cele descoperite la Vierșani-Jupânești, Vlădești (Vâlcea) și Oprișor (Mehedinți). În anul 2005 au continuat cercetările la această locuință, constatându-se că este una de suprafață cu vatră în interior. Ceramica are analogii specifice culturii Verbicioara fazele III-IV de la Curmătura-Măgura, cu unele influențe aparținând culturii Gârla Mare⁹².

La necropola din satul Vârtopu, comuna Ciuperceni din județul Gorj, cercetările arheologice au continuat, scoțând în evidență date importante referitoare la comunitățile umane din această zonă a Olteniei. Necropola este concentrată pe un platou amplasat între dealuri și măsoară cca. 800m-300m. Necropola aparține fazei târzii a Bronzului Timpuriu. Ritul unitar este incinerarea și un ritual divers ce constă în depunerea vaselor de ofrandă în jurul incineratului adus de la rugul funerar. Uneori vasele erau dispuse pe postamente de piatră sau în interiorul unui ring. Au fost descoperiți, cercetați și inventariați 14 tumuli. Majoritatea vaselor de ofrandă prezintă urme de arsură secundară, fapt ce arată că acestea au ars la rugul funerar împreună cu osemintele umane. Dintre vasele descoperite merită atenție cele cu corp bombat și gât cu două torți, vase bitronconice de tip amforă, căni cu corp globular, gâtul cilindric, buza dreaptă ușor răsfrântă spre exterior, toarta în bandă⁹³.

În articolul din 2006, cercetătorul Gh. Calotoiu prefața apariția viitoarei publicații despre necropola de la Telești-Drăgoiești. Numărul de vase ceramice întregi sau întregibile este redus, predominând fragmentele ceramice provenite probabil de la banchetul funerar. Multe dintre ele au urme de ardere secundară, demonstrând că au trecut prin rugul funerar. În 36 morminte, ceramica reprezintă singura categorie de inventar descoperită. Mormintele au un caracter auster, fiind evidentă sărăcia acestora în comparație cu grupul Ferigile⁹⁴.

Necropola de la Telești-Drăgoiești este amplasată pe platoul „Livezile Mari”, majoritatea tumulilor fiind în zona ce delimitează satele Teleștii de Sud

91 Gh. Calotoiu, *Cercetările arheologice din necropola de la Vârtopu-Ciuperceni din perioada Bronzului Timpuriu*, în LITUA XI, Târgu-Jiu, 2006, p. 7-10

92 Gh. Calotoiu, Mădălina Mărgineanu, *Cercetările arheologice de epoca Bronzului de la Ceplea-Popșoru*, în LITUA XI, Târgu-Jiu, 2006, p. 15-19

93 Gh. Calotoiu, *Necropole tumulare din Gorj*, Craiova, 2007, p. 5-22

94 Gh. Calotoiu, *Inventarul funerar și cronologia necropolei de la Telești-Drăgoiești, Gorj*, în LITUA XI, Târgu-Jiu, 2006, p. 25-43

de Hobîța, iar alții au fost cercetați pe „Dealul Curături”, unde movilele erau dispuse în șir, la vest de „Coasta Frumoasă”, spre satul Săuca. Situl cuprinde 58 de tumuli cercetați recent, la care se adaugă alții 18, investigați de D. Berciu în perioada interbelică. Necropola aparține fazei finale a Hallstattului Târziu, datată la sfârșitul secolului V a. Chr. și prima jumătate a secolului IV A. Chr. Ritul funerar este unitar, folosindu-se incinerarea, iar ritualul constă în depunerea pe solul antic a resturilor umane incinerate, împreună cu cenușă și cărbuni. Resturile sunt aduse de la „ustrinum”, situat în afara necropolei, lângă vasele de ofrandă. Uneori resturile arse sunt depuse în urne, pe postament, în gropi mici, în ring. Mantalele tumulilor sunt în majoritate de pământ și numai în câteva cazuri de piatră, realizate din două sau trei rânduri de bolovani de râu. Inventarul funerar este bogat în vase de ofrandă ca strachini, vase-borcan, cești, căni, vase bitronconice cu toartă, cupe cu picior, vase cu trei picioare, capace, vase miniaturale, obiecte de uz comun, arme ca săbii cu nituri, pumnale, cuțite de luptă, cuțitașe, vârfuri de lance, piese de harnașament ca zăbalele și psaliile, podoabe ca brățară cu nodozități și pandantiv. În general ceramica este lucrată din pastă grosolană, lipsind ornamentele. Necropola de la Telești-Drăgoiești se încadrează grupului Ferigile, dar cronologic aceasta evoluează într-o etapă mai târzie decât cea în care se plasează necropola eponimă⁹⁵.

Anul 2005, deosebit de ploios, a dus la suruparea unor terase, fapt ce a scos la suprafață fragmente ceramice în punctul „Canton” sau „La Jgheaburi” din satul Marcea, comuna Ionești (Vâlcea). Fragmentele ceramice sunt specifice culturii Glina, iar chirpicul descoperit indică o așezare de mici dimensiuni⁹⁶.

Problemele legate de prezența culturii Glina în nordul Olteniei sunt tratate de arheologul Cristinel Fântâneau, într-un articol extras din teza sa de doctorat. Sunt prezentate complexele funerare, materialul arheologic, periodizarea, cronologia și legăturile culturale ale purtătorilor acestei civilizații. Într-o scurtă descriere este atestată și prezența culturii Gornea-Orlești, al cărui material caracteristic este ceramica⁹⁷.

Cele 19 piese, ce reprezintă plastica de cult descoperite la Copăcelu-Valea Răii sunt prezentate în revista științifică a Muzeului Județean Vâlcea. Piesele sunt figurine antropomorfe, zoomorfe, dar și fragmente de altărașe de cult. Aparțin culturii Starcevo-Criș și prezintă analogii cu cultura Karanovo, în Serbia, în Grecia, iar în spațiul românesc cu descoperirile de la Gura Baciului, Ocna Sibiului, Gornea, Ostrovu Banului, etc⁹⁸.

⁹⁵ *Ibidem*, p. 43-115

⁹⁶ Ion Tuțulescu, *O nouă așezare de tip Glina la Ionești (județul Vâlcea)*, în Buridava V, Râmnicu-Vâlcea, 2008, p. 9-11

⁹⁷ Cristinel Fântâneau, *Perioada timpurie a epocii bronzului în bazinul Oltului Inferior*, în Buridava V, Râmnicu-Vâlcea, 2008, p. 24-28

⁹⁸ Claudiu Aurel Tulugea, *Plastica Starcevo-Criș din așezarea neolitică de la Copăcelu, Rm. Vâlcea, județul Vâlcea*, în Buridava VI, Rm. Vâlcea, 2008, p. 9-19

În articolul publicat în 2008, arheologul Ion Tuțulescu prezintă două piese, aparținând plasticii epocii Bronzului Mijlociu, între care o piesă este unicat în România și are analogii cu epoca Bronzului Mijlociu din Italia. Al doilea fragment de piesă este caracteristică perioadei de final a culturii Verbicioara (analogii găsim și în cultura Gârla Mare, Witenberg, Otomani) și reprezintă un picior uman (dreptul)⁹⁹.

În vara anului 2008 autorul acestui istoric al cercetărilor din Nordul Olteniei a efectuat periegheze împreună cu arheologii Muzeului Județean Vâlcea într-o serie de localități de pe raza județului Vâlcea, periegheze soldate cu următoarele rezultate:

- comuna Roșiile, așezare Coțofeni și Glina, sat Roșiile, punct Biserica comunală
- comuna Cernișoara, așezare Glina, sat Armășești-Centru
- orașul Bălcești, așezări Sălcuța, Coțofeni, Glina, Verbicioara (de menționat că fragmentele ceramice existente au fost culese de elevii profesorului Panait din diferite puncte ale orașului, locul siturilor urmând a fi identificat în periegheze ulterioare)
- comuna Sutești, așezare Coțofeni-Glina, sat Sutești, punct Dealul Viilor (de menționat că au fost aduse la muzeu de către profesorul Alexandru Mihăescu, 6 topoare naviforme și triunghiulare, găsite în decursul anilor de către tatăl domniei sale)
- comuna Slătioara, așezare hallstattiană, sat Milostea, punct Sacoți (au fost descoperite fragmente ceramice de oale, vase-borcan, dar și un idol antropomorf de către un localnic, Boroș Florin).

⁹⁹ Ion Tuțulescu, *Două reprezentări plastice aparținând epocii Bronzului descoperite la Copăcelu-Valea Răii*, în Buridava VI, Rm. Vâlcea, 2008, p. 38-44

TABEL CRONOLOGIC AL ISTORIOGRAFIEI DIN NORDUL OLTENIEI

NR. CRT.	ANUL DESCOPERIRII	PUNCTUL DESCOPERIRILOR	AUTORUL DESCOPERIRILOR	PERIOADA (cultura)
1.	1969	Arcani, Tismana, Gureni, Bumbești	Cezar Bolliac	Geto-Dacic
2.	1874	Baia de Fier, Vârț- Rovinari, Polovragi, Cătunele, Râureni	Al. Odobescu	Preistorie
3.	1888-1889	Poiana Bivolari	G. Tocilescu	Preistorie
4.	1891	Gorj	Pamfil Polonic	Preistorie
5.	1894	Polovragi, Baia de Fier	Teoharie Antonescu	Preistorie
6.	1914, 1941, 1955	Ferigile	A. Sacerdoțeanu	Hallstatt
7.	1929	Runcu	C. S. Nicolaescu- Plopșor	Preistorie
8.	1936	Telești, Vârț, Rovinari	D. Berciu	Geto-Dacic
9.	1939	Oltenia	D. Berciu	Coțofeni
10.	1957, 1961- 1992	Ocnița	D. Berciu	Geto-Dacică
11.	1961	Cârna	Vladimir Dumitrescu	Gârla Mare
12.	1963	Runcuri Govora Sat	Gh. Petre-Govora	Glina
13.	1966	Copăcelu Valea Răii	D. Berciu	Starcevo-Criș
14.	1973	Berbești	Ana Violeta Ghelmez	Verbicioara
15.	1973-1978	Orlești, Zdup-Ocele Mari	Gh. Petre-Govora	Sălcuța IV, Coțofeni, Verbicioara
16.	1974	Gorj	Mihai Toartă	Geto-Dacică
17.	1975	Runcuri	Petre Roman	Glina
18.	1975	Țicleni, Vârț-Telești, Broșteni, Căpreni	Petre Gherghe	Geto-Dacică
19.	1976	Govora Sat, Arsanca, Buleta, Cosota, Rm. Vâlcea, Runcuri, etc	Gh. Petre-Govora	Coțofeni, Glina
20.	1977	Telești	Gh. Calotoiu	Geto-Dacică
21.	1982	Gorj	Eugen Comșa	Neolitic
22.	1982	Rm. Vâlcea	Mariana Iosifaru	Geto-Dacică
23.	1982	Rm. Vâlcea	Petre Purcărescu	Geto-Dacică
24.	1982	Boișoara	Constantin Budoiaș	Coțofeni
25.	1982	Vâlcea	Constantin Dumitrașcu	Geto-Dacică
26.	1985	Vâlcea	Gh. Petre-Govora	Preistorie
27.	1988	Runcu	Vasile Smeu	Coțofeni
28.	1988	Socu-Bărbătești	Gh. Calotoiu	Geto-Dacică
29.	1991	Gruși	Gh. Calotoiu	Hallstatt
30.	1992	N Olteniei	Gh. Calotoiu	Hallstatt
31.	1994	Vierșani	Gh. Calotoiu	Verbicioara
32.	2000	Socu	Gh. Calotoiu	Geto-Dacică

33.	2000	Cepelea	Gh. Calotoiu	Verbicioara
34.	2000	Vârtop	Gh. Calotoiu	Glina
35.	2002	Ticveni	Gh. Calotoiu	Geto-Dacică
36.	2005	Ionești	I. Tuțulescu	Glina
37.	2007	Vâlcea	C. Fântâneau	Glina, Orlești
38.	2008	Valea Râii	Claudiu Aurel Tulugea	Starcevo-Criș
39.	2008	Ocnița	I. Tuțulescu	Verbicioara
40.	2008	Roșiile, Cernișoara, Bălcești, Sutești, Slătioara	Claudiu Aurel Tulugea, Mariana Iosifaru, Ion Tuțulescu	Sălcuța, Coșofeni, Glina, Verbicioara, Hallstatt

BIBLIOGRAFIE

Andreescu 1979

Gh. Andreescu, *Câteva vârfuri de săgeată descoperite la Ocnița, Buridava II*, Rm. Vâlcea, p. 11-14

Bardașu 1979

Petre Bardașu, *Autoři antici despre cunoștințele asupra naturii ale geto-dacilor*, Buridava II, Rm. Vâlcea, p.16-21

Băltățeanu 1988

Adrian Băltățeanu, *Contribuții privind începutul primei vârste a fierului în județul Gorj*, în LITUA IV, Tg. Jiu, p.10-21

Berciu 1939

D. Berciu, *Preistoria Olteniei*, Craiova

Berciu 1966

D. Berciu, *Zorile istoriei în Carpați și la Dunăre*, București

Berciu 1972

D. Berciu, *Cercetări privind preistoria județului Vâlcea, Buridava I*, Rm. Vâlcea, p. 11-17

Berciu 1974

D. Berciu, *Despre istoria străveche a județului Vâlcea în lumina cercetărilor locale din ultima perioadă*, Studii Vâlcene III, Rm. Vâlcea, p.11-17

Berciu 1976

D. Berciu, *O fructieră pictată descoperită la Buridava Dacică, Buridava II*, Rm. Vâlcea, p. 37-38

Berciu 1981

D. Berciu, *Buridava Dacică*, București

Berciu 1982

D. Berciu, *Cu prilejul centenarului nașterii lui Vasile Pârvan (1882-1982)*, Buridava IV, Rm. Vâlcea, p.37

Berciu-et ali 1983

D. Berciu, M. Iosifaru, S. Purice, Gh. Andreescu, *Descoperiri și însemnări de la Buridava Dacică I*, Thraco-Dacica IV, București, p.109-113

Berciu-et ali 1985

D. Berciu, M. Iosifaru, S. Purice, Gh. Andreescu, *Descoperiri și însemnări de la Buridava Dacică III*, Thraco-Dacica VI, București, p.168-176

Berciu-et ali 1986

D. Berciu, M. Iosifaru, S. Purice, Gh. Andreescu, *Descoperiri și însemnări de la Buridava Dacică IV*, Thraco-Dacica VII, București, p.140-144

Berciu-et ali 1987

D. Berciu, B. Mitre, M. Iosifaru, S. Purice, Gh. Andreescu, *Descoperiri și însemnări de la Buridava Dacică V*, Thraco-Dacica VIII, București, p.154-158

Berciu-et ali 1988

D. Berciu, M. Iosifaru, S. Purice, Petre Gherghe, *Descoperiri și însemnări de la Buridava Dacică VI*, Thraco-Dacica IX, București, p.171-178

Berciu-et ali 1989

D. Berciu, M. Iosifaru, S. Purice, Petre Gherghe, *Descoperiri și însemnări de la Buridava Dacică VII*, Thraco-Dacica X, București, p.207-213

Berciu-et ali 1990

D. Berciu, M. Iosifaru, S. Purice, *Descoperiri și însemnări de la Buridava Dacică VIII*, Thraco-Dacica XI, București, p.135-138

Berciu-et ali 1992

D. Berciu, M. Iosifaru, M. Diaconescu, *Descoperiri și însemnări de la Buridava Dacică X*, Thraco-Dacica XIII, București, p.113-117

Berciu-et ali 1993

D. Berciu, M. Iosifaru, M. Diaconescu, *Descoperiri și însemnări de la Buridava Dacică XI*, Thraco-Dacica XIV, București, p.149-156

Bolliac 1869

C. Bolliac, *Excursiune arheologică în România*, București

Budoiaș 1982

Constantin Budoiaș, *Mărturii arheologice descoperite în comuna Boișoara*, Studii Vâlcene V, Rm. Vâlcea, p. 25-27

Buharu 1982

Mihai Buharu, *Aspecte ale civilizației materiale și spirituale de la Buridava Dacică*, Studii Vâlcene V, Rm. Vâlcea, p. 20-24

Calotoiu 1986

Gh. Calotoiu, *Obiecte de podoabă de la Telești*, LITUA I, Tg. Jiu, p.125-

131

Calotoiu et ali 1987Gh. Calotoiu, I. Mocioi, V. Marinoiu, *Mărturii arheologice în Gorj*, Tg.

Jiu

Calotoiu 1988Gh. Calotoiu, *Un atelier de făurar și unelte geto-dacice descoperite în Gorj*, LITUA IV, Tg. Jiu, p. 23-28**Calotoiu 1992**Gh. Calotoiu, *Cercetări arheologice privind hallstattul târziu în nordul Olteniei*, LITUA V, Tg. Jiu, p. 11-18**Calotoiu 1994**Gh. Calotoiu, *Contribuții la cunoașterea culturii Verbicioara în județul Gorj*, LITUA VI, Tg. Jiu, p. 7-20**Calotoiu 1997**Gh. Calotoiu, *Prima epocă a fierului în nordul Olteniei*, LITUA VII, Tg. Jiu, p. 29-36**Calotoiu 2000**Gh. Calotoiu, *Metalurgia și circulația obiectelor de bronz și fier din nordul Olteniei în prima vârstă a fierului*, LITUA VIII, Cluj-Napoca, p. 5-9**Calotoiu 2002**Gh. Calotoiu, *Prima epocă a fierului în nordul Olteniei*, Tg. Jiu**Calotoiu 2006**Gh. Calotoiu, *Cercetări arheologice din necropola de la Vârtopu-Ciuperceni din perioada bronzului timpuriu*, LITUA XI, Tg. Jiu, p. 7-10**Calotoiu-Mărgineanu 2006**Gh. Calotoiu, M. Mărgineanu, *Cercetări arheologice de epoca bronzului de la Cepelea-Plopșoru*, LITUA XI, Tg. Jiu, p. 15-19**Calotoiu 2006**Gh. Calotoiu, *Inventarul funerar și cronologia metropolei de la Telești-Drăgoiești, Gorj*, LITUA XI, Tg. Jiu, p. 25-43**Calotoiu 2007**Gh. Calotoiu, *Necropole tumulare din Gorj*, Craiova**Cârciumaru 1986**M: Cârciumaru, *Contribuții la agricultura preistorică a Olteniei*, LITUA I, Tg. Jiu, p. 5**Cârciumaru et ali 1997**M. Cârciumaru, R. Dobrescu, M. Anghelinu, Gh. Olteanu, O. Cârștina, P. Romică, R. Cârciumaru, R. Dincă, M. Cosac, D. Mărgărit, *Mărturii de artă paleolitică în peștera Cioarei de la Boroșteni, comuna Peștișani, județul Gorj*, LITUA VII, Tg. Jiu, p. 19-25**Comșa 1982**

E. Comșa, *Unele date cu privire la descoperirile din epoca neolitică din județul Gorj*, LITUA, Tg. Jiu, p. 35-41

Comșa 1990

E. Comșa, *Vânătoarea în cursul epocii bronzului pe teritoriul României*, Thraco-Dacica XI, București, p. 49

Dumitrașcu 1982

A. Dumitrașcu, *Repertoriul descoperirilor monetare geto-dace de pe teritoriul județului Vâlcea*, Studii Vâlcene V, Rm. Vâlcea, p. 29-35

Dumitrescu 1961

V. Dumitrescu, *Necropola de incinerare din epoca bronzului de la Cârna*, București

Fântâneau 2008

C. Fântâneau, *Perioada timpurie a epocii bronzului în bazinul Oltului Inferior*, Buridava V, Rm. Vâlcea, p. 24-28

Ghelmez 1976

A. V. Ghelmez, *Toporul de Bronz de la Berbești (Vâlcea)*, Buridava II, Rm. Vâlcea, p.35

Gherghe 1986

P. Gherghe, *Repertorierea informațiilor și descoperirilor arheologice pentru epoca geto-dacică în județul Gorj*, LITUA, Tg. Jiu, p. 89-113

Gherghe 1987

P. Gherghe, *Câteva date despre cetatea geto-dacică de la Stoina, județul Gorj*, Thraco-Dacica VIII, Burești, p. 139-143

Glodariu 1983

I. Glodariu, *Arhitectura dacilor*, Cluj-Napoca

Hansel 1976

B. Hansel, *Beitrage zum regionalen*, teil I, Berlin

Iosifaru 1982

M. Iosifaru, *Descoperiri arheologice geto-dacice pe raza municipiului Rm. Vâlcea*, Buridava IV, Rm. Vâlcea, p. 27-32

Marinoiu-Hortopan 2000

V. Marinoiu, D. Hortopan, *O fibulă digitată descoperită la Socu (comuna Bărbătești, județul Gorj)*, LITUA VIII, Cluj-Napoca, p. 51-53

Moisil 1910

C. Moisil, *Buletinul comisiei monumentelor istorice*, vol. III, București

Moisil 1926

I. Moisil, *Repertoriu arheologic de localități istorice, preistorice și altele din județul Gorj*, AO V, Craiova, p.11-25

Pârvan 1926

V. Pârvan, *Getica*, București

Petre-Govora 1976

Gh. Petre-Govora, *Începuturile epocii bronzului în nord-estul Olteniei*, Buridava II, Rm. Vâlcea, p. 8-22

Petre-Govora 1982

Gh. Petre-Govora, Vâlcea, *Vatră de viațuire multimilenară a patriei noastre*, Studii Vâlcene V, Rm. Vâlcea, p. 9-15

Petre-Govora 1982

Gh. Petre-Govora, *Noi descoperiri aparținând culturii Coțofeni în nord-estul Olteniei*, Buridava IV, Rm. Vâlcea, p. 9-26

Petre-Govora 1986

Gh. Petre-Govora, *Asupra problemelor culturii Glina în nord-estul Olteniei*, Thraco-Dacica VII, București, p. 155-165

Petre-Govora 1988

Gh. Petre-Govora, *Descoperiri din Oltenia privind epoca timpurie a bronzului*, Thraco-Dacica IX, București, p. 137-146

Petre-Govora 1995

Gh. Petre-Govora, *O preistorie a nord-estului Olteniei*, Rm. Vâlcea

Plopșor 1929

C.S. Nicolaescu-Plopșor, *Paleoliticul în România*, Năzuința Românească V, 2, București, p. 6

Polonic 1892

P. Polonic, *Carnet de notițe*, nr. 10 Mss, păstrat la MNa

Purcărescu 1982

P. Purcărescu, *Un mormânt geto-dacic descoperit în municipiul Rm. Vâlcea*, Buridava IV, Rm. Vâlcea, p. 33-35

Preda 1985

B. Preda, *Cu privire la data și cauzele dispariției unor dave geto-dacice sud carpatice*, Thraco-Dacica VI, București, p. 86-92

Roman 1976

P. Roman, *Cultura Coțofeni*, București

Roman 1985

P. Roman, *Perioada timpurie a epocii bronzului tracic în Oltenia*, Thraco-Dacica VI, București, p. 117

Schuster 1992

C. Schuster, *Câteva precizări privind faza a-III-a a culturii Glina în lumina celor mai noi cercetări*, LITUA V, Tg. Jiu, p. 7-11

Smeu 1988

V. Smeu, *Cadrul natural și așezarea neolitică de la Runcu-Valea Mare*, LITUA IV, Tg. Jiu, p. 5-9

Tanțău 1994

R. Tanțău, *Agricultura traco-geto-dacilor în antichitate*, LITUA VI, Tg.

Jiu, p. 49

Toartă 1974

M. Toartă, *Sucidava Sarmizegetusa, drum continuu, drum de milenii*, Studii Vâlcene III, Rm. Vâlcea, p. 19-34

Tulugea 2008

Claudiu Aurel Tulugea, *Plastica Starcevo-Criș din așezarea neolitică de la Copăcelu-Rm. Vâlcea, județul Vâlcea*, Buridava VI, Rm. Vâlcea, p. 9-19

Tuțulescu 2007

I.Tuțulescu, *O nouă așezare de tip Glină la Ionești (județul Vâlcea)*, Buridava V, Rm. Vâlcea, p. 9-11

Tuțulescu 2008

I.Tuțulescu, *Două reprezentări plastice aparținând epocii bronzului descoperite la Copăcelu-Valea Răii*, Buridava VI, Rm. Vâlcea, p. 38-44

Vulpe 1967

A. Vulpe, *Necropola hallstattiană de la Ferigile*, București